

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Twee mijnkraters van de Eerste
Wereldoorlog bij Petit Bois, Heuvelland
(Kemmel)

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois,
Heuvelland (Kemmel) - monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/33039/115.1

Hilde Verboven

14/03/2017

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	4
1.2.	Historisch overzicht	4
1.2.1.	Algemeen.....	4
1.2.2.	Petit Bois: een frontsector	5
1.2.3.	Naoorlogse situatie.....	6
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	6
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	6
2.	Evaluerend gedeelte	7
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	7
	Historische waarden	7
	Culturele waarde.....	8
	Technische waarde.....	8
	Archeologische waarde	9
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	9
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	9
2.4.	Juridische toestand.....	10
2.4.1.	Onroerend Erfgoed:	10
2.4.2.	Ruimtelijke Ordening:	10
2.4.3.	Natuur en Bos:	10
3.	Beheersvisie	11
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	11
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	12
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	12
4.	Bronnen	13
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	14
5.1.	Omgevingsplan bij de bescherming	14
5.2.	Fotobijlage	14
5.3.	Kaarten en figuren	14
5.4.	Criterionota	14

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Dit beschermingsdossier maakt deel uit van het thematische beschermingspakket 'Relicten van de mijnoorlog aan het front van de Eerste Wereldoorlog', dat op zijn beurt kadert in de reeks beschermingsdossiers van het erfgoed van beide wereldoorlogen in Vlaanderen. De WO I-mijnkraters markeren de frontlijn in Ieper en Heuvelland uit de periode 1914-1917. Heden bestaan op het grondgebied van deze gemeenten nog veertien sites met sporen van de ondergrondse oorlog. Twee daarvan hebben restanten van mijnkraters die onvoldoende goed bewaard zijn om een bescherming te verantwoorden. In het verleden zijn vier sites op ad hoc basis al geheel (Spanbroekmolen) of gedeeltelijk beschermd (Hooge, Hill 60, Sint-Elooi).

Voorliggend pakket houdt de bescherming van negen sites in:

- Sanctuary Wood
- Caterpillar (aanvulling op bescherming Hill 60)
- Palingbeek
- St-Elooi (aanvulling op bescherming mijnkrater 7/6/1917 St-Elooi)
- Hollandse Schuur
- Petit Bois
- Maedelstede
- Peckham
- Kruisstraat

Deze selectie is representatief voor de evolutie van de ondergrondse oorlog in verschillende fasen gebaseerd op technische ontwikkelingen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen sites waar op geringe diepte ondergrondse mijnen ontploften en sites met dieptemijnen. De mijnkratersites vormen een linie die op de frontlijn van 1914-17 tot stand kwam. Daarom worden ze in een thematisch pakket behandeld. Toch wordt aan elke site een apart dossier gewijd, omdat in het huidige landschap de mijnkratersites te ver uit elkaar liggen en op het terrein niet samen als een geheel kunnen worden waargenomen.

1.1. Situering

Voorliggend dossier omvat de bescherming van twee mijnkraters bij *Petit Bois*: Mandestraat z.nr., Heuvelland (Kemmel).

Nabij het wederopbouwbos *Petit Bois* op de West-Vlaamse heuvelrug liggen twee grote mijnkraters. Zij ontstonden als gevolg van de gelijktijdige ontploffing van Britse dieptemijnen op 7 juni 1917. *Petit Bois* was één van de locaties aan het front van de Eerste Wereldoorlog waar de mijnslag werd uitgevochten. De kraters liggen deels in het grasland, deels in bos.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Algemeen

De twee mijnkraters bij *Petit Bois* zijn ontstaan op 7 juni 1917 bij het uitbreken van de mijnslag, een geallieerd offensief in de Westhoek waarbij negentien dieptemijnen gelijktijdig onder de Duitse frontlijn in de gemeenten Ieper, Heuvelland, Mesen en Komen ontploften. Hoe de mijnoorlog zich tussen december 1914 en juni 1917 op het front in de Ieper- en Wijtschateboog ontplooid, is beschreven in de bijhorende 'criterionota' onder

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

de rubriek '1.2 Historisch overzicht'. De bijzonderheden eigen aan de mijnkratersite van Petit Bois komen hieronder aan bod.

Om de kraters van elkaar te onderscheiden, zijn ze genummerd (zie bijlage 5.3). We namen dezelfde nummering over als het schema dat Britse militaire ingenieurs in 1922 opstelden (S.n. 1922, plaat XVIII). De nummers stemmen overeen met de volgorde waarin de springladingen tijdens de Eerste Wereldoorlog werden geplaatst. De meest noordelijk gelegen krater is krater 2, degene op de bosrand is krater 1.

1.2.2. Petit Bois: een frontsector

'Petit Bois' was de naam voor een sector aan het front van de Wijtschateboog, op de westelijke rand van de heuvelrug Wijtschate-Mesen. Het bosje nabij de Kroonaardstraat werd bij het begin van de Eerste Wereldoorlog door de aldaar gelegerde troepen *Petit Bois* genoemd. Sinds november 1914 vormde zich daar de frontlijn, die drie jaar lang zou standhouden. In een poging het status quo te doorbreken, waagden de troepen zich aan de ondermijning van het front. De oorlog werd hier voor een deel ondergronds uitgevochten.

Ter hoogte van *Petit Bois* vormde het Duitse front een uitstulping, waardoor het niemandsland op deze locatie maar een 80-tal meter breed was. Omdat de afstand naar de overkant van het niemandsland gemakkelijk te overbruggen was, namen de ondermijningsoperaties hier een vroege start. Zeven van de zeventien ondiepe mijnen explodeerden al voor oktober 1915. In december 1915 begonnen de Britten met de diepe ondermijningen. Vanuit de ruïnes van een hoeve liet de Britse 250ste *Tunnelling Company* een eerste schacht tot op 29,5m zakken. Opvallend was dat die vrij ver (ongeveer 400m) achter de voorste frontloopgraven lag. In februari 1916 begonnen de *tunnellers* aan een tweede schacht, die speciaal werd aangelegd om te experimenteren met een graafmachine voor het uitgraven van galerijen. Het idee kwam van de Britse majoor en zakenman Norton-Griffiths, één van de grondleggers van het idee voor de mijnslag, geïnspireerd door de mechanische graafwerken voor de Londense metrotunnels. Maar nadat de machine herhaaldelijk in de zwellende Ieperse klei kwam vast te zitten en bovendien voortdurend van zijn koers afweek, werd het experiment afgeblazen (*This machine showed a complete disinclination to proceed towards Germany, but preferred to head to Australia by the most direct route*). De machine bleef zitten waar ze zat. Het kostte Norton-Griffiths zijn job. Op 21 maart nam hij zelf ontslag uit zijn functies bij de *Royal Engineers*.

Voortaan focusten de *tunnellers* op de hoofdschacht en galerij. Ook al waren ze tot de diepliggende Ieperiaanse klei doorgedrongen, de luchtvochtigheid die via de tunnels werd aangevoerd, deed de klei rondom de tunnelgalerij zwellen. De planken in de houten bekisting van de galerijen braken als lucifers, tot dat probleem werd overwonnen door een ruimte van enkele centimeters tussen de planken open te laten. Nog meer oponthoud kwam van de Duitse beschietingen tegen potentiële schachten in het voorjaar van 1916 en van vijf Duitse tegenmijnen op 10 juni en 27-28 augustus 1916. Eén daarvan deed de diepe hoofdgalerij over een afstand van 300m instorten. Twaalf mijnwerkers raakten afgesneden en elf kwamen uiteindelijk door verstikking om het leven. Uit de kraters van de Duitse tegenmijnen kwam de blauwe Ieperse klei tevoorschijn, waaruit bleek dat de Duitsers ook hier tot grote diepte waren doorgedrongen. De springlading van de Britse dieptemijnen was op dat moment nog maar net geplaatst. De zenuwachtigheid over de Duitse tegenacties was dan ook groot. Zouden ze de diepe tunnel met de mijnen vinden? Maar de geluiden van de Duitse graafwerken stopten, mogelijk nadat Duitse luisteraars ondergronds ook geen activiteiten meer waarnamen. De Britse tunnels waren immers klaar in juni en augustus 1916. Door het uitstel van het mijnenplan moesten ze nog een jaar aan de praat worden gehouden.

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

Enkele kengetallen over het Britse diepe tunnelsysteem:

- Mijnschacht begonnen op 16 december 1915, ladingen klaar op 30 juli – 15 augustus 1916
- Lading nr. 1: 13670 kg, nr. 2 13670 kg ammonal en blastine
- Diepte springladingen: 17 à 21m
- Galerij lengte: 615 à 631m

In de omgeving van Petit Bois hadden de Britten hun stellingen nabij de Haringebeeck liggen, maar de afstand van vallei tot het front was er groter. Daardoor werd het voor hen mogelijk om de locatie van de diepteschacht op grotere afstand van de frontloopgraaf te leggen. Dat verminderde de kans op ontdekking bij een raid van Duitse troepen die zich meestal tot de voorste loopgraven beperkte. Maar daardoor werd de galerij één van de langste van de Wijtschateboog. De Britse diepteschacht bij Vandamme hoeve (Mandestraat 2, Heuvelland) is een tiental jaar geleden deels geëxploreerd door de ploeg rond Peter Barton. Intussen zijn ook verschillende Duitse tegenmijnschachten door de gemeente Heuvelland gelokaliseerd. Ze bevinden zich in het vroegere *Petit Bois*, ingegraven in een Duitse loopgraaf. Nog verder van het front af, legden de Duitse *Mineure* een mijnschacht Dietrich aan, waarvan het schachthuis door een betonnen constructie aan het zicht werd onttrokken. Recent werd de hele constructie, inclusief schacht uit betonblokken vrijgemaakt van vegetatie. Merkwaardig is de grote afstand (300-600m) van deze Duitse schacht tot het front. Net zoals de Britse diepteschacht werd deze in de verderaf gelegen linies uitgebouwd en gaat het om een tunnelsysteem op grote diepte. Ondanks de heel kleine reliëfverschillen moesten de Duitsers toch een viertal meter dieper graven om de Ieperse kleilagen te bereiken.

1.2.3. Naoorlogse situatie

Na 1918 werden de ruimtelijke indeling, het stratenpatroon, perceelsindeling, landgebruik, bewoning, grotendeels hersteld, waardoor de gelijkenissen met wat op de loopgravenkaarten te zien is, groot zijn, ook al zijn de loopgraven, bunkers, smalsporen intussen uit het hedendaagse landschapsbeeld verdwenen. Ook *Petit Bois*, het bosje dat tegen 1918 totaal vernietigd was, werd volledig heraangeplant, behalve waar de grote mijnexplosie van 7 juni 1917 een gat in de rand van het bos had geslagen.

De bunkers die zich in het bos bevonden werden in de jaren 1950 afgebroken. Volgens een ooggetuige kwam bij het uitgraven van een ondiepe depressie in de zuidwestelijke rand van *Petit Bois* het hout van een schacht of ondergrondse tunnel vrij. De put werd uitgediept om een grotere watervoorraad te hebben.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

In hun huidige situatie liggen de twee grote kraters omgeven door grasland en bos op de westelijke flank van de midden West-Vlaamse heuvelrug ten westen van Wijtschate. Beide zijn met water gevuld. Ondanks dezelfde springlading van 13,6 ton is krater 2 vandaag nog altijd wat groter, zoals dat ook kort na zijn ontploffing het geval was. De kraterlip is in beperkte mate zichtbaar op het terrein en op het digitale terreinmodel.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens plaatsbezoek op 17 januari 2017. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

De twee grote kraters zijn afkomstig van de Britse dieptemijnen van 7 juni 1917. Ze hebben een diameter van ruim 80 à 95m (krater 1) en ruim 85m (krater 2). Aan de noordelijke rand van krater 2 staat het wateroppervlak zeer hoog -bijna even hoog als het maaiveld-, terwijl de zuidelijke krater rand omwille van de natuurlijke helling van het terrein vrij steil boven het wateroppervlak uitsteekt.

Bij krater 1 staat het wateroppervlak lager onder de rand. Stukken van de wand zijn afgekalfd. Bij krater 1 staan de resten van een aanlegsteiger in het water. Het grasland rondom de kraters wordt begraasd. Vissen is er verboden.

De diameter van de kraters is op twee niveaus opgemeten, met name op niveau van het wateroppervlak (bron orthofoto's van 2012, Agiv) en op niveau van de kraterlip in noordwest-zuidoost richting tussen de twee hoogste punten (bron digitale terreinmodel 1m, Agiv). Omdat een exacte opmeting onmogelijk is, worden de afmetingen afgerond. Dat geeft de volgende afmetingen in meter:

Krater 1 (tegen bos) (hoogste tegenover elkaar liggende punten op kraterlip):

- Wateroppervlak: 68m
- Kraterlip
 - o N-Z 95m
 - o O-W 80m

Krater 2 (noordelijk gelegen) (hoogste tegenover elkaar liggende punten op kraterlip):

- Wateroppervlak: 68m
- o N-Z 86m
- o O-W 85m

Volgens een metingstaat uit 1922 wordt hun oorspronkelijke diepte op 14m geraamd.

Op de rand van het wateroppervlak van krater 2 groeit vrij veel riet en een spontaan opgeschoten sleedoorn. Verschillende knotwilgen markeren de zuidkant. In de zuidelijke rand van krater 1 watert een greppel af. Deze krater is meer door bomen omringd: op de rand met het bos en een populierenrij. In het noordwesten grenst krater 1 aan een akker. Een strook langs de krater wordt niet meer als akker bewerkt, omdat de landbouwer ondervond dat de slechte, omgewoelde grond (waarschijnlijk als gevolg van de mijnexplosie) weinig opbrengsten voortbracht.

Tussen de kraters staat een bouwvallig hok in betonplaten.

Van de oudere, meestal Duitse mijnontploffingen uit 1915-16 is niets meer zichtbaar op het terrein. *Petit Bois* is een exploitatiebos in privébezit.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Alle tot nu toe bekende mijnkratersites in Vlaanderen dateren uit de Eerste Wereldoorlog. De bijgevoegde criterianota beschrijft de generieke erfgoedwaarden van mijnkratersites, waarvan er verschillende van toepassing zijn op de mijnkraters bij *Petit Bois*. De volgende waarden motiveren de bescherming van deze mijnkratersite.

Historische waarden

De mijnkraters bij *Petit Bois* getuigen van de **ondergrondse** mijnoorlog zoals die in 1914-1918 op het front in de Westhoek werd gevoerd. Historisch gezien paste de techniek van ondermijningen in de traditie van de belegering van vestingen, zoals die in lang

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

vervlogen tijden vaak was toegepast. Maar hij is ook kenmerkend voor het statische karakter van de loopgravenoorlog tijdens deze periode.

De mijnkraters bij *Petit Bois* zijn relictten van de **mijnenslag** die op 7 juni 1917 met de gelijktijdige ontploffing van 19 dieptemijnen uitbarstte. Zij maken deel uit van het slagveld van de derde slag om Ieper (juni-november 2017) en markeren samen met de andere relictten de historische frontlijn van waaruit het geallieerde offensief vertrok. Bijzonder aan de mijnenslag is dat hij een in de tijd en ruimte beperkte doorbraak op het front in de Westhoek realiseerde, in tegenstelling tot eerdere initiatieven elders op het westelijke front. In het schema van de mijnenslag dat meermaals aan de gewijzigde omstandigheden werd aangepast, was *Petit Bois* één van de eerste locaties waar de Britten met diepe ondermijningen begonnen (december 1915).

Goed bewaarde landschappelijke relictten van de Eerste Wereldoorlog die nog zichtbaar zijn op het terrein, zijn zeldzaam. Na de oorlog lag de frontzone bezaaid met miljoenen granaattrechters en resten van militaire infrastructuur. Tijdens de reconversie van het oorlogslandschap naar een genormaliseerde, leefbare agrarische omgeving werden de meeste oorlogsrestanten weggewerkt: gronden werden geëffend, landbouwterreinen gediëpgrond, loopgraven ontmanteld, percelen opnieuw gebruiksklaar gemaakt. De mijnkraters zijn één van de weinige relictten van het vroegere oorlogslandschap die nog in situ op het terrein herkenbaar zijn. Door de gelijkenis met het landschap van bij het begin van de oorlog (wederopbouwbos, graslanden in de omgeving) is de contextwaarde van de kraters bij *Petit Bois* groot.

Culturele waarde

Herdenkingsplaats: De *Petit Bois* mijnkraters herinneren aan het dodelijke ondergrondse kat-en muisspel tussen de troepen aan het front. Soldaten kwamen om tijdens ondergrondse gevechten of werken in de tunnels, of tijdens bovengrondse infanterieaanvallen die op de explosies volgden. Niet altijd slaagde men erin om de lichamen te evacueren. Voor de volgende generaties en in het bijzonder voor de nabestaanden is de mijnkratersite een herdenkingsplaats voor wie hier naamloos en zonder graf in de aarde rust. In die zin vormt de site de laatste rustplaats en herdenkingsplaats voor militaire slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog. De beslotenheid en de rust van de mijnkratersite draagt bij tot een ingetogen sfeer die bij het karakter van een herdenkingsplaats aansluit en ze intenser doet beleven. De herinnering aan de Eerste Wereldoorlog kent nog altijd een breed maatschappelijk en internationaal draagvlak.

Technische waarde

Ook al zijn ondermijningen traditionele vormen van oorlogsvoering, de ondergrondse oorlog in de Westhoek evolueerde en kende **technische vernieuwingen**. Deze mijnkraters zijn het resultaat van de plaatsing van dieptemijnen, grote hoeveelheden springstof die op grote diepte in de ondergrond werden ingegraven. Technisch werd dat pas mogelijk nadat met behulp van stalen zinkschachten de moeilijk bereikbare tertiaire kleilagen in de ondergrond konden worden aangeboord. De omvang van de kraters is representatief voor de fase in de oorlog waarbij men op grote diepte, vanuit de diepliggende droge kleilagen, en met krachtige springladingen het front ondermijnde. In het geval van *Petit Bois* bereikten de Britse *tunnellers* een diepte van 17 tot 21m en zijn de kraters het resultaat van de ontploffing van elk 13,6 ton explosieven. De kraters bij *Petit Bois* herinneren aan het (mislukte) technisch experiment uit maart 1916 waarbij een mechanische graafmachine het manuele werk in de ondergrondse tunnels moest vervangen.

Archeologische waarde

Mijnkraters vormden na hun ontstaan ideale locaties voor constructies, zoals schuilplaatsen of nieuwe aanzetten tot ondergrondse galerijen. Op hun beurt werden kraters als versterking in de frontlinies ingebouwd. Zij vormen dus ook potentiële vindplaatsen van archeologische resten van de Eerste Wereldoorlog.

2.2. Motivering van het type bescherming

De mijnkraters bij *Petit Bois* worden beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarden."

Het ontstaan van de mijnkraters is hoofdzakelijk het werk van de mens. De constructie van schachten, ondergrondse tunnels, de plaatsing van explosieven zijn allemaal door menselijk toedoen tot stand gekomen. De ligging van de mijnkratersites kan worden verklaard, deels door de hoogteverschillen in het landschap (natuurlijke factoren), deels door hun ligging aan het front, dat op zijn beurt het resultaat van de gevechtsoperaties tijdens de Eerste Wereldoorlog was (menselijke factoren).

Een bescherming als landschap is overwogen, maar niet behouden. De mijnkraters liggen als punten in het landschap. In het verleden vormden ze een linie en belangrijke herkenningspunten in het frontlandschap van de Eerste Wereldoorlog. In de naoorlogse jaren is dat oorlogslandschap zodanig uitgewist, dat de samenhang tussen de mijnkratersites op het terrein niet meer kan worden waargenomen. Voor een bescherming van de individuele mijnkraters met als doelstelling het behoud van de mijnkraters op lange termijn, is een bescherming als monument het meest aangewezen instrument.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit. De kadastrale percelen zijn nooit aangepast aan de nieuwe situatie na de ontploffing van de dieptemijnen. Daardoor lopen de perceelsgrenzen over of eindigen ze in de kratermond. De beschermingsperimeter volgt om die reden niet de perceelsgrenzen, maar de begrenzing die zichtbaar is op het terrein.

De bescherming van de mijnkraters bij *Petit Bois* omvat de twee met water gevulde kraters en de kraterlip voor zover ze op het terrein waargenomen kan worden. Deze afbakening omvat de hierboven beschreven erfgoedelementen, -waarden en -kenmerken.

Over de bewaringstoestand van het ondergrondse erfgoed, met name de mijnschachten en tunnelsysteem is op het moment van de opmaak van dit beschermingsdossier geen informatie bekend. De Duitse tegenmijnschachten die zich dicht tegen de mijnkraters bevonden, zijn waarschijnlijk door de kracht van de explosie vernietigd. De mijnschachten die verder af liggen, maken wel een kans bewaard te zijn. Ze bevinden zich in de oostelijke rand van *Petit Bois*, maar zijn niet zichtbaar. Daarom en omwille van het gebrek aan informatie over de bewaringstoestand van schachten en ondergrondse tunnels, zijn deze niet mee opgenomen binnen de beschermingsperimeter. De Duitse mijnschacht Dietrich in Wijtschatebos is al beschermd.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

De mijnkraters bij *Petit Bois* zijn opgenomen in de wetenschappelijke inventaris onder het ID-nummer 304267:
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/304267>.

Ze liggen in het vastgestelde landschapsatlasrelict "Ieperse vestingen en omgeving, bossen ten zuiden en heuvelrug Wijtschate-Mesen":
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10453>.

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

2.4.2. Ruimtelijke Ordening:

De percelen waarin de mijnkraters liggen, hebben op het gewestplan een bestemming als agrarisch gebied met ecologisch belang (code 0910) (Gewestplan Ieper-Poperinge, 14/8/1979). Ze behoren niet tot het herbevestigd agrarisch gebied (HAG).

Op Vlaams niveau werd in 2011 het Agnas planningsproces voor de voorbereiding van een gewestelijk ruimtelijk structuurplan 'Ieperboog-zuid' opgestart. Sinds 2012 vond geen nieuw overleg meer plaats.

Het ruimtelijk structuurplan provincie West-Vlaanderen (2002, herziening 2014) erkent specifiek voor de toekomstige ruimtelijke structuur van het landschap het belang van onroerend erfgoed voor het behoud van de diversiteit en herkenbaarheid van West-Vlaamse landschappen. Zo identificeert de provincie het oorlogserfgoed als een belangrijk onderdeel in de identiteit van de Westhoek. Bij de deelruimte 'Heuvels-IJzer' waartoe de Westhoek behoort, wordt het landschap met relatief geringe bebouwing, golvend karakter en kleine landschapselementen als aantrekkelijk omschreven. Omwille van de visuele zichten is een kwalitatieve inpassing van nieuwe (landbouw)infrastructuur aangewezen. Als bindende maatregel stelt de provincie voor om een beleid rond gave landschappen uit te werken en bakens in het landschap te selecteren. Enkele kratersites selecteerde de provincie als dagtoeristische knooppunten (Pool of peace ; Hill 62 met Sanctuary Wood Museum; Hooge Crater Cemetery en Hooge Crater Museum).

Het ruimtelijk structuurplan gemeente Heuveland vermeldt de mijnkraters bij de toeristisch-recreatieve attractiepunten van de gemeenten. Bij de oorlogsrelicten beschrijft het ruimtelijk structuurplan hoe de mijnkraters op de heuvelrug rond Wijtschate tussen Kruisstraathoek over Spanbroekmolen tot Hollandse Schuur zijn ontstaan. In het richtinggevend gedeelte is niet alleen de inschakeling in het toeristisch-recreatief netwerk één van de doelstellingen, ook het behoud of herstel van lokale erfgoedelementen is er één.

2.4.3. Natuur en Bos:

Krater 1 ligt grotendeels in VEN/IVON gebied van de West-Vlaamse heuvels. De habitatrictlijn voor Speciale Beschermingszones is van toepassing op de twee kraters, de omliggende graslanden en op het bijhorende bos *Petit Bois*.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

Hieronder lichten we een aantal van deze beheersdoelstellingen toe zodat duidelijk is wat er mee wordt bedoeld.

De bescherming heeft tot doel de aanwezige erfgoedwaarden, -kenmerken en -elementen te vrijwaren. Essentieel is het behoud van de mijnkraters. Doel van de bescherming is deze relictten van de ondergrondse oorlog tussen 1914-18 op lange termijn veilig te stellen. Behoud, goed beheer en herstel indien nodig van de opgesomde erfgoedkenmerken en -elementen staan daarbij centraal. Daar tegenover staat dat het gangbare gebruik van de mijnkraters en de kraterlip, in de context van een landbouwbedrijf, bosbouw of particulier eigendom, mogelijk moet blijven. Het bestendigen van een functie van deze mijnkraters, bij voorbeeld als waterbevoorrading voor het vee of voor de omliggende landbouwpercelen, draagt bij tot het behoud ervan.

In het geval van krater 1 die in de bosrand van *Petit Bois* ligt, blijven gangbare bosbeheerpraktijken, zoals dunningen of kappingen, uiteraard mogelijk. Binnen de perimeter van de bescherming kiest men ervoor om stomp en wortels niet te rooien om te voorkomen dat de flank van de kraterwand en -lip degraderen. Beschadiging als gevolg van de inzet van zware materialen, die door hun gewicht of omvang diepe sporen op het terrein achterlaten, wordt best vermeden. Bij een actualisering van het bosbeheerplan wordt het aanwezige erfgoed geïntegreerd in het plan, zodat toekomstige bosbeheerwerken er kunnen op worden afgestemd.

Bij eventuele beheerwerken wordt rekening gehouden worden met de kwetsbare microtopografie van de site, zodat schade aan het reliëf van de krater en de kraterlip wordt vermeden. Uit vergelijking tussen de historische en actuele situatie blijkt dat de volumes van de mijnkraters weinig veranderd zijn. Inzetten op het behoud van de bestaande krater volumes is een beheerdoelstelling voor de toekomst. Graafwerken gebeuren liever niet, tenzij ze noodzakelijk zijn en na afloop de oorspronkelijke reliëfvorm herstellen. Het huidige landbouwgebruik als grasland rondom de mijnkraters biedt ook op termijn garanties voor de instandhouding van het reliëf. Grasland omzetten naar akkerland impliceert dat er geploegd wordt. Op andere locaties is vastgesteld dat dat aanleiding gaf tot het effenen van het reliëf of het aantasten van de kraterlip. Daarom wordt de voorkeur gegeven aan behoud van graslanden of bos op of rond de kraterlip.

Het gebruikelijke onderhoud van de vegetatie op de kraterlip of in de kratermond door te snoeien, kappen of begrazen, is te allen tijde toegelaten.

Wordt in de toekomst het herstel van de kraterrand overwogen, dan geeft men de voorkeur aan een zachte oeverbeschoeiing, zoals het aanvoeren van aarde ter versteviging van de wand, zonder dat dit het volume van de kratermond aantast.

De bouwvallige, in betonplaten opgetrokken constructie tussen de twee mijnkraters bezit geen erfgoedwaarde en mag -indien gewenst- worden gesloopt. Vermits deze buiten de beschermingsperimeter ligt is hiervoor geen toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed vereist.

Bedoeling van de volgende doelstellingen is conserverende maatregelen die bijdragen tot de instandhouding van de mijnkrater, zijn volume, kratermond, kraterlip uitdrukkelijk toe te laten:

- Erosiebestrijdende maatregelen bevorderen de instandhouding van het krater volume, de vorm en de topografie in het algemeen;
- Conserverende maatregelen die verlanding tegengaan, bevorderen de instandhouding van de waterplas in de kratermond.

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

- Conserverende of herstellende maatregelen (aanvullen volume aarde) bevorderen de instandhouding van de kraterlip.

Er wordt gestreefd naar het maximale behoud van de archeologische ondergrond en het bodemarchief op deze site, kortom een situatie van niet-ingrijpen draagt de voorkeur weg. Indien graafwerken toch niet uit te sluiten zijn, worden ze voorafgegaan door een archeologisch onderzoek volgens de geldende regelgeving.

De bescherming brengt geen enkele verplichting tot ontsluiting van de site voor het publiek met zich mee, wat omwille van de habitatrictlijnen wellicht ook vanuit de natuurwaarden niet wenselijk is.

Omdat sommige handelingen schadelijk zijn voor de erfgoedwaarden en aanleiding kunnen geven tot het verloren gaan van erfgoedelementen of erfgoedkenmerken is het verboden de krater geheel of gedeeltelijk te dempen. Deze verbodsbepaling volgt uit de basisdoelstelling van de bescherming, met name het behoud van de mijnkrater als reliëfvorm. Deze verbodsbepaling is opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. Voor deze handeling kan geen vergunning of toelating worden gegeven.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden er van aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechtshouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit is een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen. Dat zijn deze:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een verkavelingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is vraagt de vergunningverlener (de gemeente of de Vlaamse overheid) advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende Onroerenderfgoedgemeente. Een

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

overzicht van alle erkende onroerenderfoedgemeenten is te vinden op www.onroerendergoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Mondelinge informatie verkregen van één van de eigenaars (9 maart 2017).

Hauptstaatsarchiv Stuttgart, M201 Aktive Pioniertruppen: Linien Bataillon und Kompanien: Kriegstagebücher und Anlagen, band 125: Pionier-(Mineur)-Kompanie 314: Bijlagen bij Kriegstagebuch, 25 dec 1916-10 sept 1917: Kaart met Duitse tunnels in de Wijtschateboog, 11 juli 1917, schaal 1:10000.

Hauptstaatsarchiv Stuttgart, M640: Militärische Karten, nr. 10244A: Wulvergem: Duitse schachten tussen Petite Douve tot Petit Bois; 27 augustus 1916, schaal 1:5000.

Vlaamse overheid, Departement Mobiliteit en Openbare Werken, Algemene Technische Ondersteuning, Luchtfoto archief, doos 119, nr. 64994. Peckham, Petit Bois, Maedelstede 1963.

WESTERN FRONT ASSOCIATION 2008: *Mapping the Front: Ypres. British mapping 1914-1918: Great War Trench Map DVD Collection*, Western Front Association in association with the Imperial War Museum, M_26190: Britse loopgravenkaart Oosttaverne, 1 april 1917, schaal 1:10000.

WESTERN FRONT ASSOCIATION 2010: *Mapping the Front: German maps. Military mapping 1914-1918: Great War Trench Map DVD Collection*, The Western front Association in association with the Imperial War Museum, M_78_000191.

Gewestplan geraadpleegd via Geopunt Vlaanderen:

http://www.geopunt.be/kaart?viewer=gewestplan_app/index.html (geraadpleegd op 1 december 2016).

Provinciaal Ruimtelijk Structuurplan West-Vlaanderen Gecoördineerde versie 2014 deel 1 tekst: Ruimte voor verscheidenheid: http://www.west-vlaanderen.be/kwaliteit/Leefomgeving/ruimtelijke_ordering/structuurplan/Documents/Geco%C3%B6rdineerde%20versie%20PRS%202014_tekst.pdf (geraadpleegd op 16 december 2017).

Ruimtelijk structuurplan Vlaanderen planningsprocessen Landbouw, natuur en bos: Regio Kust, Polders en Westhoek [online], <https://rsv.ruimtevlaanderen.be/RSV/RuimtelijkStructuurplanVlaanderen/Planningsprocessen/Landbouwnatuurenbos/KustPoldersenWesthoek> (geraadpleegd op 1/12/2016).

BARRIE A. 1962: *War Undergrond*, Londen, 196-204, 215-218.

BARTON P., DOYLE P. en VANDEWALLE J. 2004 (ed. 2010): *Beneath Flanders Fields*, Stroud, 89, 174-175, 194.

DEMEYERE F. 2011, *Report desktop research. Kemmelberg – Campagnebos*, onuitgegeven rapport i.o.v. gemeente Heuvelland., S.I.

FUSSLEIN O. 1932: Der Minenkrieg in Flandern, in: Heinrici (red.) *Das Ehrenbuch der Pioniere*, Berlin, 542.

GRANT GRIEVE W. & NEWMAN B. 1936: *Tunnellers. The story of the Tunnelling Companies, Royal Engineers, during the World War*, London, 218-223.

KRANZ W. 1935: Mineurkampf und Kriegsgeologie im Wytschaetebogen, *Vierteljahrschriftershefte für Pioniere*, 2/3, 166-181.

OLDHAM P. 2000: *De heuvelrug van Mesen: Mesen, Wijtschate, Sint-Elooi, Slagveld België* 4, Erpe, 58.

S.N. 1918: *Der Mineur in Flandern*, Oldenburg, 30, 71.

S.N. 1922: *The work of the Royal Engineers in the European War, 1914-19*, Chatham, 40.

Beschermingsdossier: Twee mijnkraters van de Eerste Wereldoorlog bij Petit Bois, Monument

STICHELBAUT B. & CHIELENS P. 2013: *De oorlog vanuit de lucht. 1914-1918: het front in België*, Brussel, 146.

VERBOVEN H. 2014: De Westhoek ondermijnd, *M&L*, 33/1, 6-27.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan bij de bescherming

Afzonderlijk document

5.2. Fotobijlage

De fotobijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Kaarten en figuren

Afzonderlijk document

5.4. Criterionota: Relicten van de mijnenoorlog aan het front van de Eerste Wereldoorlog

Afzonderlijk document